

The prospects for further research in this direction are to analyze, organize, synthesize, and critically reflect on the experience of Great Britain in the field of agricultural education. This in turn will give the opportunity to make more informed and correct decisions regarding the reform of the Ukrainian educational system in the field of professional training for agriculture.

Key words: *agricultural education, college, higher educational establishment, professional training, theoretical studying, practical training, Great Britain.*

УДК 37.014.25:371

І. О. Ткаченко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СУЧАСНИЙ СТАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

У статті висвітлено сучасний стан хореографічної освіти в Німеччині. На основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців у статті окреслено особливості формування вищих хореографічних шкіл Німеччини; розглянуто специфіку вищих хореографічних навчальних закладів в країні та основні навчальні програми; представлено елітні балетні школи Німеччини.

Ключові слова: *танець, розвиток вищої хореографічної освіти, хореографічні школи, виші мистецького профілю.*

Постановка проблеми. На межі тисячоліть проблема реформування системи вищої освіти, її роль у становленні держави та вплив на життя суспільства набуває особливої актуальності та є предметом дослідження не лише істориків, а й економістів, політологів, філософів. Конкурентоспроможність університетського навчання стає головною метою національної чітко скоординованої стратегії в галузі освіти кожної держави. Із 2005 року Україна є активним учасником процесу європейської інтеграції. Досвід освітніх систем провідних країн Європи є актуальним для нашої держави, тому вважаємо за доцільне проаналізувати тенденції розвитку вищої освіти, зокрема хореографічної, у Німеччині, як країні, що протягом багатьох років виступає ініціатором перспективних освітніх проектів та технологій майбутнього в німецькомовних країнах і світі.

Аналіз актуальних досліджень. Особливостям системи вищої освіти провідних країн Європи присвячені праці таких вітчизняних науковців, як Н. Абашкіна, Є. Бражнік, В. Кремень, А. Сбруєва, М. Степко. Проблемі реформування та становлення німецької системи освіти присвячено низку досліджень (Б. Армбрустер, М. Байєр, Й. Бастіан, Ф. Бухбергер, Д. Гензель, К. Клемм, М. Мюрманн, К. Полльман, Г. Флах, Л. Фрід та ін.). Особливий внесок у розвиток хореографічної освіти зробили німецькі науковці Штефан Гельшер, Габріеле Кляйн. Питанням становлення хореографії й підготовки висококваліфікованих спеціалістів займаються і донині відомі балетмейстери-постановники Джон Ноймайєр та Уільям Форсайт.

Мета статті полягає у висвітленні сучасного стану хореографічної освіти в Німеччині.

Мета статті конкретизована в таких **завданнях**: окреслити особливості формування вищих хореографічних шкіл Німеччини; розглянути специфіку вищих хореографічних навчальних закладів у країні та ознайомитися з основними навчальними програмами; представити елітні балетні школи Німеччини.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці 90-х років ХХ століття в системі вищої освіти Німеччини починається новий етап. Значні перспективи відкриває процес європейської інтеграції, який супроводжується формуванням єдиного загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища. Особливий інтерес у становленні вищої школи Німеччини викликає хореографічна освіта. Водночас вона є ефективним засобом соціалізації людини, розвитку її світоглядної культури, формування здатності до саморегуляції та самовдосконалення. У сучасних умовах проблема підготовки професійних кадрів, накопичення інтелектуального потенціалу країни набуває винятково важливого значення. Навчають хореографії у вишах багатьох міст, наприклад, у Берліні, Дрездені, Мюнхені, а також у майстернях і творчих лабораторіях, що працюють у всій Німеччині [8].

Навчання професії в галузі хореографічного мистецтва в країні лише частково відбувається у вищих навчальних закладах. Великого значення набувають недержавні заклади освіти й театральні студії. Популярними є приватні уроки. Нині в країні налічується незначна кількість вишів, де можна отримати хореографічну освіту. Здебільшого це вищі школи музики й театру, або музики, театального й хореографічного мистецтва, де можливим є вивчення театального мистецтва, танцю і танцювальної педагогіки, режисури, а також мистецтва лялькового театру.

Насамперед, розвиток хореографічного мистецтва в Німеччині відбувався найбільш складно й суперечливо з геополітичних причин. Злам Берлінської стіни в країні сприяв розвитку хореографічної еkleктики НДР та ФРН, відновленню кращих і стійких стильових тенденцій в оригінальних пошуках німецьких митців ХХ століття. Основним підґрунтям танцювальної освіти стали хореографічні школи – закономірний етап розвитку сучасної хореографії як новітнього виду хореографічного мистецтва в умовах впливу нових соціально-політичних, філософських, технологічних, стилістичних характеристик культури того часу, які виявили в танці імпровізаційність, індивідуалістичність, а також сприяли розкриттю нових виражальних можливостей його синтетичної природи тощо [2].

Перші хореографічні школи в Німеччині виникли на початку ХХ століття. Вплив творчості американських танцюристок Л. Фуллер та А. Дункан природно позначився на діяльності школи, яку було відкрито в Берліні у 1904 році. Її засновницями вважають сестер Айседору та Елізабет Дункан. У Мюнхені в 1910 році була заснована школа Р. фон Лабана. Роком

пізніше (1911) – школа ритмічної гімнастики Е. Жака-Далькроза в Хелерау. На становлення та розвиток шкіл Німеччини й хореографічної освіти в цілому, вплинула діяльність представниці експресивно-пластичного танцю Марі Вігман, яка заснувала в Дрездені школу, що мала філії у Німеччині та за кордоном.

Наприкінці ХХ століття відбулася актуалізація мистецтва танцю Німеччини у вигляді так званого «театру танцю». Один із перших, хто усвідомив необхідність синтезу класичного танцю, автор теорії – артист, педагог Курт Йосс (1901 – 1979). Школа Йосса мала художнє спрямування (вивчався вокал, графіка, пантоміма, скульптура, фотографія), що поєднувалося з ґрунтовним вивченням психології людських взаємовідношень. Новатором танцювального мистецтва Німеччини вважають Піну Бауш (1940 – 2009) [5].

Бурхливий розвиток хореографічного мистецтва ХХ століття призводить до потреби у висококваліфікованих спеціалістах з вищою мистецькою освітою. У цей час відкриваються хореографічні школи, які на сьогодні стали провідними вищими навчальними закладами не тільки в Німеччині, а й у всьому світі. Особливу роль у становленні вищої хореографічної освіти в Німеччині відіграла Вища школа танцю імені Грет Палукки в Дрездені (Palucca Schule Dresden – Hochschule für Tanz) – єдиний вищий навчальний заклад країни, що спеціалізується тільки на танці і входить до складу «великої п'ятірки» – п'яти основних шкіл Німеччини (Балетна школа імені Джона Кранко при державному театрі Вюртемберга (John Cranko-Schule / Ballettscholle des Württembergischen Staatstheaters), Балетна школа Джона Ноймайєра при Гамбурзькій державній опері (BallettSchule der Hamburgischen Staatsoper / Ballett John Neumeier) (приватні навчальні заклади), Вища школа музики і театру в Мюнхені (Hochschule für Musik und Theater München), Державна школа балету і школа артистизму в Берліні (Staatliche Ballettschule Berlin und Schule für Artistik), Вища школа танцю імені Грет Палукки в Дрездені (Palucca Schule Dresden – Hochschule für Tanz) (державні навчальні заклади)), де відбувається професійна підготовка фахівців-хореографії [7]. До провідних вищих шкіл країни, де відбувається навчання хореографії, також слід віднести Державний вищий навчальний заклад музики й образотворчого мистецтва в Мангеймі (Staatliche Hochschule für Music und Darstellende Kunst Mannheim), Вищий навчальний заклад драматичного мистецтва імені Ернста Буша в Берліні (Hochschule für Schauspielkunst «Ernst Busch» Berlin), Гіссенський Університет імені Юстуса Лібеха (Justus-Liebig-Universität Gießen), Вищий навчальний заклад музики і танцю в Кельні (Hochschule für Music und Tanz Köln) та Університет мистецтв Фолькванг в Ессені (Folkwang Universität) [8].

Варто зазначити, що навчальний план у хореографічних вищах побудований на трьох основних складових, а саме: класичний танець, сучасний танець та імпровізація. В основі класичного танцю лежить

російська школа А. Я. Ваганової. Також у мистецьких вишах Німеччини робиться акцент на взаємодоповненні класичного танцю сучасним танцем та імпровізацією. Такий підхід залежить від потреб і розвитку сучасної хореографії в Німеччині [1].

Сучасний танець представляє широкий спектр методів і стилів. Коріння сучасного танцю містяться у виразному танці. Особливе місце у процесі навчання посідає імпровізація, мета якої полягає у вмінні виражати свою індивідуальність. Хореографічна освіта Німеччини є певною системою навчання танцю, у процесі якого студенти набувають необхідних для професії танцівника художніх, фізичних і технічних навичок, а також спеціальних знань. Невід'ємною складовою навчання є характерний і національний танець. Серед числа додаткових дисциплін у вищих мистецьких школах є ритміка, основи теорії музики, психологія й анатомія, історія танцю і музики. Неабияку роль у хореографічній освіті Німеччини відіграє філософія, вплив якої допомагає студентам сформуванню власний стиль, художню мову та зміст хореографічних постановок [3].

Студенти німецьких вишів мистецького профілю вивчають танець як цілісний процес. Форма занять проходить у вигляді лекцій, семінарів, практичних занять, арт-проектів, поїздок, що є результатом підвищення танцювальних навичок і розширення знань у сфері мистецтва. Студенти навчаються за програмами провідних учителів-хореографів. Особлива увага приділяється навчальній практиці, яку студенти, у більшості випадків, проходять у балетних трупах місцевих театрів. Слід зазначити, що німецькі заклади мистецького профілю тісно співпрацюють з театрами, як місцевими, так і національними [4].

Аналізуючи офіційні сайти вишів мистецького профілю Німеччини, можна сказати, що сучасна вища хореографічна освіта Німеччини представлена кількома ступеневими програмами, зокрема: бакалаврська програма за спеціальністю «Сценічний танець» (Bachelorstudiengang Bühnentanz), бакалаврська програма за спеціальністю «Педагогіка танцю» (Bachelor – Studiengang Tanzpädagogik), магістерська програма за спеціальністю «Хореографія» (Masterstudiengang Choreographie), магістерська програма за спеціальністю «Педагогіка танцю» (Master – Studiengang Tanzpädagogik) [8].

Розглянемо більш детально магістерську програму Вищої школи танцю імені Грет Палукки в Дрездені за спеціальністю «Педагогіка танцю» (Master – Studiengang Tanzpädagogik). Дана програма потребує попередньої спеціальної художньої, хореографічної підготовки чи багаторічної трудової танцювальної діяльності. Навчання дає можливість студентам оволодіти фундаментальними знаннями з предмету «Педагогіка танцю». Поєднання теоретичного навчання, зокрема фахових предметів, із практичним їх застосуванням є невід'ємною складовою вищої

хореографічної освіти в Німеччині. Студенти самі обирають профіль: класична чи сучасна хореографія. Низка дисциплін: кінетика, методологія підходу до тіла людини і руху, музика, імпровізація та композиція відіграють неабияке значення в підготовці магістрантів. Вивчення анатомії, фізіології, травматології, історії танцю та мистецтва, філософії, естетичної теорії, драматургії і педагогіки, психології – складають основу теоретичної і наукової діяльності у Вищій школі танцю імені Грет Палукки [7].

Магістерська програма спрямована на професійних танцівників, які бажають отримати диплом із кваліфікацією викладач хореографічних дисциплін або ж педагог балетної трупи. Навчання в магістратурі розраховане на два роки, після успішного закінчення якого студенти отримують диплом зі ступенем магістр мистецтв (М.М.) за спеціальністю «Педагогіка танцю». Бажаючі вступити до магістратури Вищої Школи імені Грет Палукки повинні мати диплом бакалавра мистецтва за спеціальністю «Педагогіка танцю», професійний стаж, а також досить непогані знання німецької мови – стосується іноземних студентів.

Щоб стати студентом магістерської програми за спеціальністю «Педагогіка танцю» Вищої школи танцю імені Грет Палукки в Дрездені потрібно скласти вступні іспити. Кандидати мають взяти участь в обов'язковій розминці та показовому уроці із тридцяти хвилин. Іспит завершується особистою бесідою між абітурієнтом та членами комісії. Крім того, додається заява, де прикладаються фотографії, біографія вступника, анкета, що відображає мотивацію навчання, а також копія свідоцтва школи чи університету або професійна кваліфікація. Плата за семестр становить 200,90 євро. Додаткові 25 євро вноситься разом із заявою під час здачі документів [7].

У Німеччині великою популярністю користуються балетні школи. Провідними елітними балетними школами, де навчання здійснюється виключно на комерційній основі, є Балетна школа імені Джона Кранко при державному театрі Вюртемберга (John Cranko-Schule / Ballettscholle des Württembergischen Staatstheaters) та Балетна школа Джона Ноймайєра при Гамбурзькій державній опері (BallettSchule Der Hamburgischen Staatsoper / Ballett John Neumeier). У цих закладах танець починають опановувати з дитячого віку. Результатом закінчення школи є першочерговий вступ до вишу мистецького профілю або ж продовження шляху танцівника, але вже не в балетній школі, а в самій балетній трупі. Центром сучасної хореографії, що дає можливість навчатися та вдосконалювати свої танцювальні здібності, є Балетна школа імені Джона Кранко при державному театрі Вюртемберга (Державний балет Штутгарда). Штутгардський балет є одним із відомих у всьому світі танцювальних колективів і розміщений в оперному театрі Штутгарда. Високий рівень технічної майстерності й широкий репертуар не тільки приваблює аудиторію, а й танцівників з усього світу [8].

Балетна школа Джона Ноймайера при Гамбурзькій державній опері – це сучасний комплекс із репетиційних студій, балетної школи та інтернату; для роботи Джон Ноймайер збирає труп артистів із різних країн. Школа була створена в 1978 році з метою підготовки молодих людей з усього світу для професійної танцювальної кар'єри. Навчальний план націлений на всі аспекти класичного академічного танцю – наприклад, па-де-де, на пуантах, класичні й сучасні варіації і «стиль Ноймайер». Заняття, присвячені техніці сучасного і сценічного танцю, доповнюються пілатесом і становлять частину навчання. Сильний акцент робиться на класах хореографічної композиції. Академічна програма включає цикл дисциплін: анатомія, теорія музики та історія танцю. Усі заняття проходять у Ballettzentrum Гамбург. Вступні іспити для школярів проходять щороку навесні. Абітурієнти проходять перевірку з фізичних можливостей, художніх та імпровізаційних умінь, а також рівень класичної балетної техніки відповідно до їх віку. У Школі Ноймайера існує кілька рівнів навчання: підготовчі класи для дітей віком від 7 до 10 років; молодші професійні класи віком від 10 до 16 років; театральний клас віком від 16 до 18 років [1].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки.

1. Хореографічна освіта Німеччини представлена вищими навчальними закладами та балетними школами. До вищих навчальних закладів належать: Вища школа танцю імені Грет Палукки в Дрездені (Palucca Schule Dresden – Hochschule für Tanz), Вища школа музики і театру в Мюнхені (Hochschule für Musik und Theater München), Державна школа балету і школа артистизму в Берліні (Staatliche Ballettschule Berlin und Schule für Artistik), Вища школа музики і театру в Мюнхені (Hochschule für Musik und Theater München), Державна школа балету і школа артистизму в Берліні (Staatliche Ballettschule Berlin und Schule für Artistik), Державний вищий навчальний заклад музики і образотворчого мистецтва в Мангеймі (Staatliche Hochschule für Music und Darstellende Kunst Mannheim), Вищий навчальний заклад драматичного мистецтва ім. Ернста Буша в Берліні (Hochschule für Schauspielkunst «Ernst Busch» Berlin), Гіссенський Університет ім. Юстуса Лібеха (Justus-Liebig-Universität Gießen), Вищий навчальний заклад музики і танцю в Кельні (Hochschule für Music und Tanz Köln) та Університет Фолькванга в Ессені (Folkwang Universität).

2. Специфіка вищих хореографічних навчальних закладів полягає у творчому поєднанні сучасного танцю, імпровізації та класичного танцю, де останній є провідним. Велика увага приділяється додатковим дисциплінам: ритміка, основи теорії музики, психологія і анатомія, історія танцю та музики. Сучасна вища хореографічна освіта Німеччини представлена кількома ступеневими програмами: бакалаврська програма за спеціальністю «Сценічний танець» (Bachelorstudiengang Bühnentanz),

бакалаврська програма за спеціальністю «Педагогіка танцю» (Bachelor – Studiengang Tanzpädagogik), магістерська програма за спеціальністю «Хореографія» (Masterstudiengang Choreographie), магістерська програма за спеціальністю «Педагогіка танцю» (Master – Studiengang Tanzpädagogik)

3. Серед елітних балетних шкіл Німеччини популярність завойовують Балетна школа імені Джона Кранко при державному театрі Вюртемберга (John Cranko-Schule / Ballettscholle des Württembergischen Staatstheaters) та Балетна школа Джона Ноймайєра при Гамбурзькій державній опері (BallettSchule Der Hamburgischen Staatsoper / Ballett John Neumeier).

Публікація не вичерпує всіх аспектів проблеми. Предметом дослідження подальших наукових розвідок стане порівняльний аналіз особливостей розвитку вищої хореографічної освіти в інших німецькомовних країнах та виокремлення позитивних концептуальних ідей, що можуть бути використані під час розробки Україною стратегічних напрямів реформ у галузі мистецької освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гельшер Штефан Концепції та ідеї в хореографії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europa.newsr.u.ua/article/17101774>.
2. Каган М. С. Морфология искусства. Историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусств / М. С. Каган. – Л. : Музыка, 1972. – 70 с.
3. Кляйн Габріеле Перформанс і хореографія / Габріеле Кляйн. – Гамбург, 2009. – 89 с.
4. Хельман Ф. Учёба в Германии: информация для иностранцев об учёбе в высших художественных, музыкальных школах и высших школах кинематографии / Ф. Хельман. – ДААД, 2002. – 84 с.
5. Чепалов О. І. Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст. / О. І. Чепалов. – Х. : ХДАК, 2007. – 344 с.
6. Bologna Ministerial Anniversary Conference Hungary-Austria 2010. – [Electronic resource]. – URL : www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/
7. Palucca Hochschule für Tanz Dresden [Die elektronische Ressource]. – Das Regime : <http://www.palucca.eu>.
8. Tanzplan Deutschland [Die elektronische Ressource]. – Das Regime : <http://www.tanzplan-deutschland.de/>.

РЕЗЮМЕ

Ткаченко И. О. Современное положение хореографического образования в Германии.

В статье освещено современное положение хореографического образования в Германии. На основе анализа научных работ отечественных и зарубежных учёных в статье очерчены особенности формирования высших хореографических школ Германии; рассмотрена специфика высших хореографических учебных заведений в стране и основные учебные программы; представлены элитные балетные школы Германии.

Ключевые слова: танец, развитие высшего хореографического образования, хореографические школы, вузы художественного профиля.

SUMMARY

Tkachenko I. The modern state of choreographic education in Germany.

The article reveals the current state of choreographic education in Germany. The purpose of this publication is to highlight the modern state of dance education in Germany. On the basis of analysis of researches of the native and foreign scientists the peculiarities of formation of higher choreographic schools of Germany are discussed in the article; the specificity of the higher choreographic schools in the country and basic training programs are revealed; the elite ballet schools of Germany are highlighted.

Dance education in Germany is represented by universities and ballet schools. To the higher education institutions refer: School of dance named after Gret Palucci in Dresden, University of music and theatre in Munich, the State ballet school and school of the artistry in the Berlin, Higher school of music and theatre in Munich, the State ballet school and school of the artistry in Berlin, State higher school of music and performing arts in Mannheim, the Higher school of dramatic arts named after Ernst Busch in Berlin, Justus Liebig University Giessen, Higher school of music and dance in Cologne and the Folkwang University in Essen.

The specific of higher choreographic education institutions lies in the creative combination of modern dance, improvisation and classic dance, where the latter is leading. Great attention is paid to additional disciplines: rhythm, fundamentals of music theory, psychology, and anatomy, history of dance and music. Modern higher choreographic education in Germany is represented by several degree programs: Bachelor of Arts programme majoring in "Stage dance", bachelor's program on specialty "Pedagogy of dance", master program on the specialty "Choreography", master program on the specialty "Pedagogy of dance".

Among elite ballet schools in Germany the most popular is John Cranko Ballet school at the state theatre of Wurttemberg and the Ballet school of John Neumeier at the Hamburg state Opera.

The subject for further research will be a comparative analysis of peculiarities of development of higher choreographic education in other German-speaking countries and highlighting the positive conceptual ideas that can be used to develop strategic directions of reforms in the field of art education in Ukraine.

Key words: dance, development of higher choreographic education, choreographic schools, schools of artistic profile